

als Erkenntnisquellen der bijbelsche archaeologie: I de Heilige Schrift zelf; II oude gedenkteeken, ruïnen en opschriften; III oude munten; en pas onder No. IV seq. Josephus, Philo, etc. Blijkbaar stelde Jahn dus de monumenten en munten in beginsel boven de schriftelijke bronnen en liet hij alleen uit eerbied voor de Heilige Schrift aan deze de eerste plaats. Doch naarmate het naturalistisch beginsel doorwerkte, moest deze rangschikking immer meer als eene inconsequentie worden gevoeld. Zoo vinden we dan ook bij De Wette-Raebiger ²⁰⁾ de Heilige Schrift wel aan 't hoofd van de schriftelijke bronnen, maar teruggezet achter bouwwerken en munten. En eene dergelijke orde wordt sedert gevolgd, niet alleen door moderneren als Benzinger ²¹⁾ en Nowack ²²⁾, maar ook door mannen van meer orthodoxen huize als Strack ²³⁾ en De Visser ²⁴⁾. Al deze geleerden zijn van de coördinatie der Heilige Schrift met de andere zoogenaamde „bronnen” tot hare subordination voortgeschreden.

Dit verschijnsel moet nu van onze zijde temeer bezwaar uitlokken, waar de genoemde geleerden der negentiende eeuw allen hierin eenstemmig zijn, dat ze de archaeologie, 't zij ze haar als bijbelsche of als Israëlietische opvatten, in elk geval als eene theologische wetenschap beschouwen ²⁵⁾. Hadden in de zeventiende eeuw mannen als Voetius ²⁶⁾ en Calovius ²⁷⁾ zelfs de historie sacra buiten het eigenlijk theologisch kader geplaatst, waardoor huns ondanks mede de weg werd gebaad voor de heerschappij van het rationalisme, — nadat Schleiermacher de Heilige Godgeleerdheid uit het verval der Aufklärungs-periode had opgeheven, werd de expansie van het domein dezer faculteit weldra algemeen erkend. Doch waar Schleiermacher